

Роль психологічної служби освіти в індивідуалізації навчально-виховного процесу в Україні (1991-2010 рр.)

Н.П.Дічек,

доктор педагогічних наук, професор

завідувач відділу історії та філософії освіти Інституту педагогіки

НАПН України

E-mail: ip.istp@gmail.com

У статті висвітлено у ретроспективі розгортання діяльності психологічної служби системи освіти незалежної України у контексті реалізації особистісно орієнтованої парадигми освіти. У результаті дослідження встановлено, що проголошення в державі людиноцентрованої освітньої політики реалізовувалося у формі таких починань, як створення психологічної служби у школі, а згодом – у всіх закладах освіти, а також у посиленні уваги до психолого-педагогічної підготовки майбутніх учителів і перепідготовки практикуючих педагогів і вихователів. Найістотнішим здобутком стало започаткування діяльності самостійної загальнодержавної інституції – Психологічної служби системи освіти України (1998 р.). Діяльність її співробітників у наступні роки сприяла втіленню в життя індивідуалізованого, особистісно орієнтованого підходу до учня-студента засобами і технологіями практичної психології. Окреслено внесок В.Панка у розвиток служби та розроблення теоретико-методологічних засад її діяльності. З'ясовано також, що аналіз української науково-психологічної літератури за період 2000-2010 рр. засвідчив перенесення акцентів у дослідженнях психологів з вивчення окремих функціональних проблем процесу навчання (1950 – перша половина 1980-х років) на дослідження окремої особистості, її обдарованості, але поза контекстом навчальної діяльності.

Ключові слова: психологічна служба системи освіти України, особистісно орієнтована освіта, практична психологія, шкільний психолог, диференціація й індивідуалізація освітнього процесу.

Постановка проблеми. Реалізація в сучасному освітньому просторі України «особистісної педагогіки» (В. Кремень) є відповіддю на нагальну потребу формувати громадянина – творчу особистість, здатну до інноваційної діяльності в українському суспільстві XXI ст., що, як і в більшості країн світу, визначається як «суспільство знань». Основу особистісної педагогіки становить особистісно орієнтовані освіта, виховання, соціалізація, які на практиці

втілюються засобами максимально можливої, різноаспектної диференціації й індивідуалізації освітнього процесу. Зауважимо, що в Україні одним з перших почав розробляти і впроваджувати особистісно орієнтований підхід до учнів середньої школи видатний педагог О.Сухомлинський, який ще в 1960-х роках у межах знаннєвої парадигми радянської освіти зміг обґрунтувати вітальну необхідність переходу освіти до широкої індивідуалізації навчання і виховання.

Однак, лише з узаasadненням парадигми особистісно орієнтованої освіти, що пов'язуємо з прийняттям владою людино- й національно центрованих законодавчих документів (Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI ст.»), 1993 р., оновлена редакція Закону про освіту, 1996 р., Національна доктрина розвитку освіти України у XXI ст., 2002 р.), з демократизацією життя у незалежній Україні, а також з активізацією прогресивних педагогічних ініціатив активно розгорнулися процеси всебічної диференціації й індивідуалізації освітньої галузі.

Сутнісні ознаки особистісно орієнтованого навчання охоплюють «гуманне суб'єкт-суб'єктне співробітництво всіх учасників освітнього процесу, діагностично-стимулюючий спосіб організації пізнання; проектування вчителем (а згодом й учнями) індивідуальних досягнень в усіх видах пізнавальної діяльності, сенситивної їхньому віку; якомога повніше врахування у доборі змісту, в методиках, стимулах навчання та системі оцінювання діапазону особистісних потреб» [25, с.627]. Зазначені академіком О.Савченко чинники нерозривно пов'язані із якнайширшим використанням здобутків психології у галузі вивчення особистості, з упровадженням результатів педагогічної вікової, соціальної психології у шкільну практику.

Тривалий час досліджуючи у ретроспективному вимірі проблему індивідуалізації навчання і виховання як педагогічний феномен в освіті України у XX – на початку XXI ст., дійшли висновку, що він зародився у процесі розвитку педагогічної психології і саме її надбання поступово, з накопиченням експериментально підтверджених відомостей про специфіку набуття дитиною-людиною знань й умінь, про природні схильності й темперамент тощо,

визначали засади впровадження в освітній процес особистісно орієнтованих форм і методів навчання [2].

Особливою формою практичного комплексного використання в українській освіті психологічних знань про особистість стала офіційно започаткована у 1991 р. психологічна служба системи освіти [7]. Водночас, її прообразом вважаємо вперше організовані в нашій країні ще у 1920-х роках у містах Київ, Харків, Одеса, Дніпропетровськ 4 лікарсько-педагогічні консультації [3], які забезпечували психологічну експертизу й діагностику дітей та учнів, психолого-педагогічне консультування дітей та їхніх батьків, істотно сприяючи запровадженню диференційованого підходу до шкільного навчання, частково – здійсненню профорієнтаційної роботи серед старшокласників. Однак після зруйнування у першій половині 1930-х років української наукової психологічної школи (у першу чергу – харківської), довгі роки окремої самостійної практико орієнтованої психологічної інституції, окрім психолого-медико-педагогічних комісій при районних відділах освіти, в Україні не було.

Отже, **мета** статті – ретроспективне висвітлення розгортання діяльності психологічної служби системи освіти України (далі – ПССО) у контексті реалізації особистісно орієнтованої освіти. Основними **методами дослідження** є конструктивно-генетичний метод, на основі якого здійснюється вивчення проблеми для встановлення тенденцій у розвитку і функціонуванні ПССО, проблемно-хронологічний, що забезпечує виокремлення вузлових питань, герменевтичний підхід до тлумачення досліджуваних текстів, що передбачає їх смисловий аналіз для формулювання вірогідних висновків.

Аналіз актуальних досліджень. У ретроспективному вимірі зазначена у назві статті проблема розглядається вперше. Важливі теоретичні і фактографічні дані узято з праць В.Панка, А.Гобод, О.Киричука, А.Обухівської, В.Рибалка, І.Цушка, І.Ткачук.

Виклад основного тексту. Відлік діяльності в Україні ПССО тісно пов'язаний із набуттям 1991 р. чинності наказу міністра освіти України П.

Таланчука «Про розвиток практичної психології в системі освіти» та з організацією того ж року у складі Науково-дослідного інституту психології (нині – Інститут психології імені Г.С.Костюка НАПН України) нового підрозділу – Науково-методичного центру практичної психології, у складі якого з поміж інших був і центр психологічної служби в системі освіти України [7, с. 6]. Варто наголосити важливу роль відомого вченого, тодішнього директора Інституту академіка О. Киричука, котрий всіляко сприяв розширенню проблемного поля української психології.

Таким чином, було здійснено важливий крок у реалізації ідей про масштабну індивідуалізацію та диференціацію насамперед у сфері шкільної освіти, адже головним завданням психологічної служби визнавалося «підвищення рівня навчально-виховного процесу в закладах освіти», завдяки створенню в них «умови для самовиховання і саморозвитку кожного учня» [7, с.7], якнайширше упровадження психологічних знань у шкільну практику.

Реперною точкою у розширенні й інституціоналізації роботи психологічної служби в Україні вважаємо прийняття у 1993 р. Положення про психологічну службу в системі освіти [20], яке у подальшому неодноразово зазнавало редагування у зв'язку із змінами у законодавстві й практичних потребах. У той час основними завданнями ПССО України було визнано «сприяння повноцінному розвитку особистості вихованців, учнів, студентів на кожному віковому етапі, створення умов для формування у них мотивації до самовиховання і саморозвитку; забезпечення індивідуального підходу до кожного учасника навчально-виховного процесу на основі його психолого-педагогічного вивчення; профілактика і корекція відхилень в інтелектуальному і психофізичному розвитку вихованців, учнів, студентів» [20]. Виконання завдань покладалося на шкільних психологів (чи практичних психологів).

І донині [26] найбільша кількість практичних психологів працює саме у загальноосвітніх закладах освіти, що об'єктивно пояснюється виникненням більшості психологічних проблем у дітей у ході вторинної соціалізації. У діяльності, як регламентується Положенням, шкільні психологи

послугуються такими формами роботи як читання лекцій, проведення групових тренінгів і занять, індивідуальні консультації для учнів, учителів, батьків, тестування й анкетування всіх учасників навчально-виховного процесу тощо. Вони покликані також вивчати індивідуально-психологічні особливості школярів з врахуванням вікових, статевих та національних відмінностей, розглядати питання міжособистісних взаємин учнів. Важливим завданням є й вивчення особливостей пізнавальних процесів особистості, надання методичної допомоги вчителям для проведення психолого-педагогічної діагностики. Таким чином, на практичного психолога покладається доволі складних дослідницьких функцій, виконання яких і забезпечує індивідуалізацію навчання, виховання, соціалізації.

Забігаючи наперед, зауважимо, що питання оновлення і вдосконалення діяльності ПССО, її регулятивної бази і нині є вагомими для сучасного реформування в Україні освітньої галузі. У лютому 2018 р. Міністерство освіти та науки України винесло на громадське обговорення проект Положення про психологічну службу системи освіти України, де зазначалося, що мета діяльності цієї служби полягає у сприянні «створенню умов для соціального та інтелектуального розвитку здобувачів освіти, охорони психічного здоров'я і надання психологічної допомоги (психологічної підтримки) всім учасникам освітнього процесу відповідно до цілей та завдань системи освіти» [22]. Вже у 22 травня цього ж року наказом № 509 МОН України оновлене «Положення про психологічну службу системи освіти України» набуло чинності. У ньому визначено такі обов'язки практичного психолога: психологічне забезпечення освітнього процесу, супровід здобувачів освіти, а також проведення просвітницької роботи щодо формування психологічної культури, в тому числі, консультування батьків, педпрацівників. Новим, порівняно з попередніми редакціями, у Положенні стало завдання «формувати психологічну готовність учасників освітнього процесу взаємодіяти з дітьми з особливими освітніми потребами», що корелюється з проголошеною орієнтацією на забезпечення інклюзивної освіти. Також практичний психолог має займатися профілактикою

злочинності, алкоголізму, наркоманії, інших залежностей і шкідливих звичок серед учасників освітнього процесу.

Повертаючись у час до прикінця 1990-х років, з'ясуємо, які ж основні завдання практичного психолога в школі мала охоплювати його робота. Згідно з Положенням [20], до них відносилися: діагностика або обстеження окремих дітей чи груп; корекція відхилень у психофізичному та інтелектуальному розвитку і поведінці учнів, схильності до залежностей та правопорушень, подолання різних форм девіантної поведінки; реабілітація, тобто надання психолого-педагогічної допомоги вихованцям, учням, які перебувають у кризовій ситуації; профілактика або своєчасне попередження відхилень у психофізичному розвитку та становленні особистості, міжособистісних стосунках, запобігання конфліктним ситуаціям у навчально-виховному процесі; прогностика або розроблення і застосування моделей поведінки групи та особистості у різних умовах, проектування змісту і напрямів індивідуального розвитку учнів і складання на цій основі життєвих планів. Очевидно, що один шкільний психолог як штатний працівник навряд чи міг забезпечити виконання повного комплексу згаданих у положенні видів роботи. Про це вже на початку розгортання діяльності шкільної психологічної служби в країні писав відомий психолог Ю. Гільбух, один з фундаторів сучасної психодіагностики в Україні [1], наголошуючи на необхідності підвищення якості психологічних знань самих учителів. Якщо порівняти тексти Положень 1999 р. і 2018 р., то вияснюється, що навантаження на психологів не зменшилося.

Важливо наголосити, що лише з 1999 р. було започатковано підготовку фахівців нової спеціальності – «практичний психолог» і вперше у СНД було опубліковано (2006) підручник «Основи практичної психології» [12]. За даними професора В. Панка, якщо у 1994 р. в освітніх закладах працювало 2852 практичних психологи (але лише 6,5% з них мали базову вищу психологічну освіту, а решта – річні курси перепідготовки), то наступного року їхня кількість зросла на 1799 осіб, а на кінець 2003-2004 навчального року чисельність психологічної служби України становила 9317 осіб [18, с.9].

Уважаємо, що ретроспективне висвітлення діяльності ПССО України у контексті реалізації особистісно орієнтованої освіти потребує розкриття внеску її теперішнього керівника, який обіймає посаду з 2000 р., доктора психологічних наук (2011), професора Віталія Панка. У повному сенсі слова він стояв біля витоків, адже брав безпосередню участь у фундації прототипу служби в межах Науково-дослідного інституту психології (1991), у розробленні Концепції національної соціально-педагогічної служби (1994) [15], у створенні (1998) в країні самостійної організації – Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи¹ як наукової установи в системі Академії педагогічних наук України [18, с.9], а головне – у визначенні на етапі запровадження служби напрямів її діяльності та функцій, у тривалому розробленні й вдосконаленні теоретико-методичного забезпечення діяльності працівників служби, стандартів їхньої роботи і нормативно-правової бази.

У 1992 р., ще як науковий співробітник НДІ психології, В.Панок у виступі на конференції Інституту констатував, що усвідомлення необхідності застосування психологічних знань у навчально-виховному процесі почалося «знизу», тобто самими педагогами, і акцентував на тому, що визнані на той час ключовими завданнями шкільної освіти диференціація навчання, підвищення його якості, забезпечення розвитку здібностей і талантів дітей без психологів і психології виконати не можливо, так само, як і розв'язувати проблеми профорієнтації і профдобору, важковиховуваності, створення якісно нових підручників, прогнозування особливостей психічного розвитку дітей [14, с.17].

Згодом, обґрунтовуючи у докторській дисертації теоретико-методологічні засади розвитку практичної психології в Україні, вчений визначив 1991-2004 роки другим організаційним періодом в історії її розвитку (перший він пов'язав з 1920-1930 роками), а з 2004 р. і дотепер, на його думку, відбувається період стабільного розвитку психологічної служби [17, с.11].

У ході масштабного експериментального дослідження ефективності роботи ПССО у перші десятиліття незалежності нашої держави В.Панок

¹ Для усунення довгих повторів назви далі вживатимемо поняття «Центр».

з'ясував, що з 1991 р. по 2010 р. служба стала «органічною частиною освітньої галузі і ефективно впливає на її функціонування» [17, с.18-19]. За його даними, опитування вчителів показало, що 91,8 % з них вважає ПССО корисною, 89,57 % вчителів оцінюють роль психолога в школі як важливу. Щодо оцінки роботи психолога учнями, то 92,93 % визнали її позитивною і корисною [17, с.17-19].

Узагальнюючи набутий українською ПССО досвід, враховуючи запити життя і суспільства, у 2013 р. професор В.Панок так визначив її основні завдання: «підвищення ефективності навчально-виховного процесу на основі залучення новітніх досягнень психологічної науки; захисті психічного здоров'я та особистісного суверенітету всіх учасників– навчально-виховного процесу; сприяння повноцінному особистісному й інтелектуальному розвитку дітей на кожному віковому етапі; створення психологічних і соціально-педагогічних умов для формування у вихованців мотивації до самовиховання і саморозвитку; забезпечення індивідуального підходу до кожної дитини на основі її психолого-педагогічного вивчення; профілактика і корекція відхилень в інтелектуальному і особистісному розвитку учнів, студентів, вихованців» [11, с.11].

У 2002 р. до компетенції Центру увійшло й здійснення науково-методичного забезпечення діяльності Центральної психолого-медико-педагогічної консультації, республіканської (Автономна Республіка Крим), обласних, Київської та Севастопольської міських, районних (міських) психолого-медико-педагогічних консультацій, координація їх роботи, забезпечення дотримання державних вимог до її змісту, форм і методів роботи консультантів [21]. Але це предмет окремої статті.

Центр ПССО з початку нового тисячоліття займається розробленням і практичною апробацією інноваційних моделей організації та методичного забезпечення діяльності психологічної служби,

Для ілюстрації діяльності науковців Центру у розглядуваний проміжок історичного часу у галузі індивідуалізації навчання школярів наведемо результати дослідження співробітника Центру І. Ткачук. Досліджуючи упродовж трьох років питання підготовки старшокласників до професійного

самовизначення у роботі практичного психолога, вона з'ясувала, що професійне самовизначення слід тлумачити не як акт вибору професії, а як тривалий процес розвитку особистості, що передбачає внутрішню активність людини у формуванні перспективи особистісного професійного становлення, проектуванні стратегії руху до професії, тобто передбачає наявність суб'єктності особистості [27, с.103]. Автор аргументувала думку, що практичний психолог, готуючи старшокласників до професійного самовизначення, має виховувати в учнів ставлення до себе як суб'єкта майбутньої професійної діяльності, формувати усвідомлення своєї індивідуальної неповторності, відповідальності та впевненості у досягненні майбутнього професійного успіху. Запорукою цього є сприяння активізації процесів самопізнання, самооцінки та актуалізація у молоді потреби у самовдосконаленні. У ході дослідження І. Ткачук встановила, що присутньо важливим є формування в учнів системи знань про зміст та структуру світу професій, сучасні вимоги соціального середовища до фахівців на ринку праці та специфіку профільного навчання як першого кроку до оволодіння обраною професією (8-9 класи), стратегію і тактику реалізації визначених напрямів власного кар'єрного зростання у майбутньому; ознайомлення учнів із способами і прийомами прийняття обґрунтованих рішень про вибір майбутнього профілю навчання (8-9 класи) майбутньої професії, вправління у пошуку необхідної інформації для розроблення (чи вдосконалення) індивідуальної освітньої траєкторії та стратегії професійного зростання у майбутньому [27, с.111-112].

І. Ткачук також висувала, що ефективним засобом, котрий забезпечує вирішення широкого кола завдань, пов'язаних з самовизначенням старшокласників у освітньому та професійному просторі, вибудовуванням разом з учнем його індивідуальної освітньої та професійної траєкторії, є введення в освітній процес курсу профорієнтаційного спрямування, зміст якого має «служувати системотвірною основою для реалізації сукупності

організаційно-педагогічних умов спільної діяльності суб'єктів профорієнтаційної роботи у середній загальноосвітній школі» [27, с.112].

Як доводить професор В.Панок, головною метою діяльності ПССО у нашій країні стало забезпечення психологічного і особистісного розвитку учнів. Діяльність служби створює психолого-педагогічні умови, які забезпечують духовний розвиток кожної дитини, її душевний комфорт, який є основою психологічного здоров'я. Аналізуючи діяльність ПССО за 20-річний період, у 2017 р. вчений обґрунтував висновок, що «сьогодні ПССО є одним з найбільш вагомих внесків психологів у реформування освітньої галузі» [19, с.106].

Висновок. Гуманізація діяльності системи освіти в незалежній Україні виявилася не лише у проголошенні людиноцентрованої парадигми, а й в реалізації таких починань, як створення психологічної служби у школі, а згодом – у всіх закладах освіти, а також у посиленні уваги до психолого-педагогічної підготовки майбутніх учителів і перепідготовки практикуючих педагогів і вихователів. А найважливіше – у започаткуванні діяльності самостійної інституції – Психологічної служби системи освіти країни, покликаної втілювати у життя індивідуалізований, особистісно орієнтований підхід до учня-студента засобами, технологіями практичної психології.

Водночас відмітимо, що аналіз української науково-психологічної літератури за період 2000-2010 рр. засвідчив перенесення акцентів у дослідженнях психологів з вивчення окремих функціональних проблем процесу навчання (1950 – перша половина 1980-х років) на дослідження окремої особистості, її обдарованості, саморозвитку, але поза контекстом навчальної діяльності.

Література

1. Гильбух Ю.З. Учитель и психологическая служба школы. К., 1993. 142 с.
2. Дічек Н.П. Внесок вітчизняної експериментальної педагогіки в обґрунтування необхідності індивідуалізації та диференціації навчально-виховного процесу // Диференційований підхід в історії української школи (кінець ХІХ – перша третина ХХ ст.): монографія [Сухомлинська О. В.,

- Дічек Н. П., Березівська Л. Д., Гупан Н. М. та ін.]; НАПН України, Ін-т педагогіки. К. 2013. С. 32-73.
3. Дічек Н.П. Лікарсько-педагогічні кабінети як провідники ідей реформування педагогічного процесу в Україні (20-ті роки ХХ ст.) // Освітні реформи : місія, дійсність, рефлексія: монографія [за ред. В. Кременя, Т. Левовицького, В. Огневю'ка]. К. 2013. С. 429-454.
 4. Жукова А., Мальцева В. Організація психологічного супроводу. URL: <http://ru/osvita.ua/school/method/psychology/988/>
 5. Збірник нормативно-правових документів психологічної служби та ПМПК системи освіти України [Упоряд. В.Г. Панок, І.І. Цушко, А.Г. Обухівська]. К. 2008. 256 с.
 6. Закон України про освіту. [Електронний ресурс]. URL: zakon3.rada.gov.ua/iaws/show/1060-12
 7. Киричук О.В. Стан і перспективи розвитку практичної психології в системі народної освіти в Україні. *Психологія: Науково-методичний збірник* [Редкол.: О.В.Киричук (відп. ред.) та ін.]. К. 1993. Вип.40. С.3-15.
 8. Киричук О.В. Проблеми психології педагогічної взаємодії. *Психологія: Респ. науково-методичний збірник* [Редкол.: О.В.Киричук (відп. ред.) та ін.]. К. 1991. Вип.37. С.3-12.
 9. Кремень В.Г. Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору: монографія. К. 2009. 412 с.
 10. Науково-методичні засади діяльності психологічної служби [За ред. В.Г. Панка, І.І. Цушка. Навчально-методичний посібник у 2 т.]. К., 2005. 245 с.
 11. Організація та науково-методичне забезпечення діяльності психологічної служби і ПМПК [За наук. ред. В.Г. Панка та І.І. Цушка]. Електрон. дані. Київ. 2013. 1 електрон. опт. диск (CD-ROM), 12 см.
 12. Основи практичної психології: Підручник для студентів ВЗО. Вид. 3 [Керівник авт. кол-ву В.Г. Панок]. К. 2006. 536 с.
 13. Основні напрями роботи психологічної служби. URL: http://www.subject.com.ua/psychology/pedagog_psychology/60.html
 14. Панок В.Г. Ситуація і перспективи розвитку практичної психології в Україні. Психологічні проблеми виховання, навчання, активності та розвитку особистості: матер. звітної наукової сесії Інституту психології АПН України, 22-24 лютого 1993р. Т. II. К., 1993. С. 14-21.
 15. Панок В.Г. Концепція національної соціально-педагогічної служби. *Педагогіка і психологія. Вісник АПН України*. 1994. №2-3. С.17-27.
 16. Панок В.Г. Практична психологія. Теоретико-методологічні засади: монографія. Чернівці, 2010. 486 с.
 17. Панок В.Г. Теоретико-методологічні засади розвитку практичної психології в Україні. Автореф. дис. ... д-ра псих. наук. К., 2011. 28 с.
 18. Панок В.Г. Чверть віку на варті психологічного здоров'я. *Освіта*. 2016. №11-12 (5706-5707). С.9.
 19. Панок В. Прикладна психологія у педагогічній практиці України. *Психологія і суспільство*. 2017. №4. С.100-106.

20. Положення про психологічну службу системи освіти України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0922-99>
21. Положення про центральну та республіканську (Автономна Республіка Крим), обласні, Київську та Севастопольську міські, районні (міські) психолого-медико-педагогічні консультації. URL: [:http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0931-04](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0931-04)
22. Положення про психологічну службу у системі освіти України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0885-18>
23. Рибалка В.В. Особистісний, рефлексивно-ціннісно-креативний підхід до розвитку психологічної культури учнівської молоді в умовах неперервної професійної освіти // Розвиток психологічної культури учнівської молоді в системі неперервної професійної освіти [навч.-метод. посібник за ред. В.В.Рибалки]. К., 2005. С.30-42.
24. Розвиток психологічної служби та психолого-медико-педагогічних консультацій системи освіти України (підсумки роботи за 2005/08 рр.) [Н.В. Лунченко, А.Г. Обухівська. В.Д. Острова, П.Г. Панок та ін.]. К. 2008. 118 с.
25. Савченко О.Я. Особистісно орієнтоване навчання. Енциклопедія освіти [Акад. пед. наук України ; гол. ред. В.Г. Кремень]. К. 2008. С.626-627.
26. Сайт ПССО України. URL: <http://www.psyua.com.ua/index.php?page=service&lang=ua>
27. Ткачук І.І. Підготовка старшокласників до професійного самовизначення у роботі практичного психолога. Організація та науково-методичне забезпечення діяльності психологічної служби і ПМПК [за наук. ред. В.Г. Панка та І.І. Цушка]. Електрон. ресурс. Київ, 2013. С.101-112. 1 електрон. опт. диск (CD-ROM), 12 см.

Dichek Natalia. THE ROLE OF THE PSYCHOLOGICAL SERVICE OF EDUCATION IN INDIVIDUALIZATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS IN UKRAINE (1991-2010)

In the article, in retrospect, the development of the activity of the psychological service of the educational system of independent Ukraine is highlighted in the context of the implementation of the personality-oriented educational paradigm. As a result of the study, it was established that the proclamation of a person-centered educational policy in the country was implemented in the form of such initiatives as the creation of a psychological service in the school, and later in all educational institutions, as well as in increasing attention to the psychological and pedagogical training of future teachers and the retraining of practicing teachers and educators. The most significant achievement was the organization of the activity of an independent national institution - the Psychological Service of the educational system of Ukraine (1998). The activities of its employees in subsequent years contributed to the realization of an

individualized, person-centered approach to students of all ages by means and technologies of practical psychology. The contribution of V. Panka to the development of the service and the development of the theoretical and methodological foundations of its activities are defined.

Analysis of the Ukrainian scientific and psychological literature for the period of 2000-2010 years showed a shift in emphasis in psychology research from the study of individual functional problems of the learning process (1950 - the first half of the 1980s) to the study of an individual personality, its talent and self-development, but outside the context of learning activities.

Keywords: psychological service of the education system of Ukraine, personality-oriented education, practical psychology, school psychologist, differentiation and individualization of the educational process.